

- під час проведення перевірки та розгляду результатів перевірки отримувати письмові пояснення від посадових (службових) осіб з питань, що стосуються предмета перевірки, та їх документальне підтвердження;
- одержувати безоплатно в обумовленому порядку від державних органів і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, платників податків інформацію, документи і матеріали, що стосуються обліку й адміністрування мита, акцизного податку, податку на додану вартість, інших податків, які (відповідно до податкового, митного та іншого законодавства) справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України чи територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України чи території вільної митної зони.

Із метою документального підтвердження висновків актів документальних перевірок підприємств, складених податковими органами, слідчі органи призначають судово-економічну експертизу.

Судово-економічна експертиза належить до найпоширеніших видів судових експертиз: її застосовують під час розслідування та розкриття кримінальних і цивільних справ, коли виникають питання, для розв'язання яких

необхідні спеціальні знання з бухгалтерського обліку й аналізу господарської діяльності [3].

Під час проведення судово-економічної експертизи судові експерти досліджують акт документальної перевірки, усі первинні й інші документи, що підтверджують порушення, визначені податковими органами. Проте, на відміну від податкових органів, права судового експерта обмежено наданими на експертизу документами, або документами, які надають слідчі органи за клопотанням судового експерта, оскільки самостійно збирати необхідні документи для проведення експертизи експертові заборонено законодавством.

Отже, зважаючи на розширені права податкових органів відповідно до податкового законодавства України, для документального підтвердження судово-економічної експертизою порушень законодавства, зазначених в акті перевірки, перевірка податковими органами має бути повною, детальною, обґрунтованою та містити документи, які підтверджують встановлені порушення.

Список використаних джерел

1. Мумінова-Савіна Г. Г. Судово-бухгалтерська експертиза : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.02.2021).
3. Камлик М. І. Судова бухгалтерія : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Атіка, 2001. 376 с.

І. І. Юнку,

провідний юрисконсульт Одеського НДІСЕ, аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0560-1329>, e-mail: lawyerondise@gmail.com

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Статтю присвячено розмежуванню понять «судової експертизи» та «експертного дослідження»; визначено поняття предмета та об'єкта судової експертизи; розглянуто основні проблеми призначення експертизи, правовий статус експерта та спеціаліста, доказування й висновку експерта.

Ключові слова: судова експертиза, експертне дослідження, предмет судової експертизи, об'єкт судової експертизи, висновок експерта.

Abstract. An article devoted to the distinction between the concepts of «forensic examination» and «expert examination»; delimitation of the concept of subjects and object of forensic examination; review of the main problems of appointment of examinations, legal status of experts and specialists, proof, expert opinion.

Keywords: forensic examination, expert research, subject of forensic examination, object of forensic examination, expert opinion.

Аннотация. Статья посвящена разграничению понятий «судебной экспертизы» и «экспертного исследования»; определены понятия предмета и объекта судебной экспертизы; рассмотрены основные проблемы назначения экспертизы, правового статуса эксперта и специалиста, доказывания и заключения эксперта.

Ключевые слова: судебная экспертиза, экспертное исследование, предмет судебной экспертизы, объект судебной экспертизы, заключение эксперта.

Із народженням і становленням цивільного судочинства постала гостра необхідність в широкому використанні різноманітних засобів доказування, серед котрих одну з найважливіших ролей відіграє судова експертиза, яка призначається у спорах у сфері цивільних правовідносин, вирішення яких складає компетенцію цивільних судів. Судова експертиза є однією із важливих складових юридичних знань, адже лише вона дає можливість встановити опосередкованим шляхом нові факти, які недоступні для безпосереднього пізнання та з якими норми матеріального права пов'язують виникнення, зміну та припинення правовідносин.

Інститут судової експертизи — невід'ємна частина цивільного процесуального законодавства України, він відіграє суттєву роль у вирішенні завдань, які стоять перед цивільним судочинством. До них належать захист порушених або таких, що оспорюють, прав, свобод і охоронюваних законом інтересів громадян, організацій та їх об'єднань, а також охорона державних і суспільних інтересів, попередження цивільних правопорушень. Проблеми цивільного процесу знаходять своє відображення

в регулюванні судової експертизи та інших форм використання спеціальних знань в ході реформування цивільного процесуального права [3, с. 425].

Розглянемо основні проблеми експертизи в цивільному процесі.

1. Проблема розрізнення понять «судова експертиза» та «експертне дослідження». Цьому питанню значну увагу приділила Ж. В. Васильєва-Шаламова. Використовуючи положення, висловлені нею, та з огляду на власний практичний досвід можна визначити риси, які дали б змогу відмежувати судову експертизу від експертного дослідження як такого:

- 1) судову експертизу в цивільному процесі призначають ухвалою суду або на підставі договору з експертом чи експертною установою, укладеного за письмовим зверненням особи (учасником справи) для подання висновку експерта до суду;
- 2) висновок експерта як результат судової експертизи є засобом доказування в цивільному процесі;
- 3) результати судової експертизи використовує тільки суд. Отже, судова експертиза має відмінні характерні риси, що визначають її окреме становище відносно експертного дослідження [5, ст.200].

2. Проблеми розмежування понять «предмет» та «об'єкт» експертизи. Під предметом судової експертизи не слід розуміти питання, що ставлять експерту. У практичній експертній діяльності — це певний предмет (предмети), які надходять на дослідження експерту (здебільшого — речові докази). До об'єктів належать події, факти, явища й інші нематеріальні об'єкти, необхідність дослідження яких потребує спеціальних знань і виконання експертизи. З'ясування цих подій, фактів, явищ та інших нематеріальних об'єктів здійснюють шляхом дослідження матеріальних носіїв інформації про них [4, ст.250].

У ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» зазначено, що судова експертиза — це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Отже, законодавець широко розуміє поняття об'єкту судової експертизи, допускаючи, що він може бути як матеріальним, так і нематеріальним (явища, процеси). Однак уже в ст. 5 цього Закону йдеться про об'єкти дослідження (саме як про матеріальні об'єкти) із точки зору того, що вони можуть бути пошкоджені або витрачені лише тією мірою, в якій це необхідно для дослідження [2].

4. Проблеми розмежування правового становища експерта і правового становища спеціаліста. Якщо судовий експерт — це особа, яка має спеціальні знання, необхідні для з'ясування відповідних обставин справи та має право на проведення конкретної судової експертизи, висновок якої є самостійним джерелом доказів, то спеціаліст — це особа, яка має спеціальні знання та навички, необхідні для застосування технічних засобів, і призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів (фотографування, складання

схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) [10, с. 254].

Результати своїх досліджень експерт обов'язково закріплює в експертному висновку, що має свою чітко визначену процесуальну форму і силу доказу нарівні з іншими доказами (ст. 102 ЦПК України), натомість дії, допомога та консультації спеціаліста не замінюють висновок експерта [1].

Деякі юристи-практики висловлюють пропозиції щодо надання висновку спеціаліста статусу висновку експерта, проте таку позицію не можна підтримати, враховуючи мету законодавця надати особливий процесуальний статус експерту з підвищеними вимогами до такої особи.

Отже, проблема розмежування правового становища експерта та спеціаліста в юридичній практиці існує. Зазначені основні відмінні риси між цими суб'єктами процесуальної діяльності допоможуть розрізнити їх в будь-якому випадку.

5. Проблеми доказування в цивільному процесі. У науковій літературі тривалий час точиться дискусія щодо сутності доказування: це право чи обов'язок? До сьогодні із цього приводу відсутня єдності думок. С. С. Бичкова, аналізуючи закріплену в ч. 2 ст. 43 ЦПК України тезу (учасники справи зобов'язані подавати докази), підтверджує, що тут йдеться про право, а не обов'язок доказування, оскільки цей обов'язок стосується не факту, а порядку та часу подання доказів. Про існування права, а не обов'язку доказування, стверджують такі вчені, як О. В. Баулін, Є. В. Васьковський, К. В. Гусаров, В. В. Молчанов, К. С. Юдельсон та ін. [6, с.50].

6. Проблеми тривалості проведення судової експертизи як чинник невинувато тривалих строків розгляду справи судом. Для вирішення цього питання доцільним було б закріпити на законодавчому рівні обов'язок суду негайно розглядати усі клопотання експерта, що стосуються питань, які досліджуються в порядку судової експертизи [9, ст.45].

7. Проблеми дослідження в судовому засіданні висновку експерта. У ст. 239 ЦПК України зазначено, що висновок експерта за клопотанням учасника справи оголошують у судовому засіданні. На практиці оголошення такого висновку здійснює суд. Також в цій статті зазначено, що для роз'яснення і доповнення висновку експерта можуть бути поставлені додаткові запитання експертові [7, с. 82].

На нашу думку, в цій частині процесуальне законодавство потребує уточнення, адже більш доцільним було б, аби висновок експерта оголошував і пояснював у судовому засіданні сам експерт. Адже тільки експертові відомі специфічні моменти, які він з'ясував під час дослідження, тільки він може правильно їх розтлумачити і пояснити, бо не всі важливі моменти міг викласти у своєму експертному висновку, або викласти не так конкретно чи зрозуміло, як він це ще може пояснити усно [8, с.112].

Отже, судова експертиза є процесуальною дією, що містить проведення досліджень і надавання висновку експертом з питань, вирішення яких вимагає спеціальних знань в галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, та які поставлено перед експертом судом чи учасником

справи з метою встановлення обставин, що підлягають доказуванню у конкретній справі.

Звісно, це далеко не всі проблеми, які виникають на практиці, проте викладене дає змогу зрозуміти, що такий суб'єкт цивільного судочинства, як експерт, є дійсно вагомою фігурою в процесі, законодавець повинен приділити належну увагу вдосконаленню його процесуального становища та усунути деякі конфліктні питання, адже сьогодні точність і глибина експертних висновків є такою, що в окремих випадках висновки експертизи стають основним та чи не єдиним достовірним доказом у справах.

Список використаних джерел

1. Цивільно-процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV.
2. Про судову-експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII.
3. Штефан М. Й. Цивільний процес : підручник. Київ : Ін Юре, 2018. 595 с.
4. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории. Москва : Норма, 2016. 480 с.
5. Афанасьев С. Ф., Зайцев А. И. Гражданский процесс. Москва : Норма, 2018. 464 с.
6. Бичкова С. С. Экспертиза в гражданском процессе Украины : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2019. 176 с.
7. Бурков В. В., Мурзик А. В. Вывод эксперта как вид доказательств. Владимир : Транзит-Икс, 2001. 96 с.
8. Васильева Ж. В. Зміст та структура висновку експерта в цивільному процесі // Університетські наукові записки : часопис. Хмельницький ун-т упр. та права. 2017. № 3. С. 111—116.
9. Васильева-Шаламова Ж. В. Процесуальний порядок призначення судової експертизи в цивільному процесі // Судострій і судочинство в Україні. 2007. № 4. С. 43—50.
10. Васильева-Шаламова Ж. В. Судова експертиза в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019.

В. В. Юсупов,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник

Національної академії внутрішніх справ, м. Київ, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5216-4144>, e-mail: yusupov1vv@gmail.com

ЕКСПЕРТИЗА ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анотація. Розкрито понятійний апарат, предмет, завдання експертизи військового майна, що проводиться під час розслідування корупційного кримінального правопорушення — заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем.

Ключові слова: експертиза військового майна, предмет експертизи військового майна, корупційне кримінальне правопорушення.

Abstract. Research underlines conceptual apparatus, subject, task of forensic expertise of military property conducted during the investigation of a corruption criminal offense — possession of weapons, ammunition, explosives or other ammunition, vehicles, military and special equipment or other military property by abuse of office.

Keywords: forensic expertise of military property, subject of forensic expertise of military property, corruption criminal offense.

Аннотация. Раскрыто понятийный аппарат, предмет, задачи экспертизы военного имущества, проводимой при расследовании коррупционного уголовного преступления — завладение оружием, боевыми припасами, взрывчатыми или иными боевыми веществами, средствами передвижения, военной и специальной техникой либо иным военным имуществом путём злоупотребления служебным положением.

Ключевые слова: экспертиза военного имущества, предмет экспертизы военного имущества, коррупционное уголовное преступление.

Виявлення й ефективне розслідування корупційних кримінальних правопорушень є однією з найважливіших проблем, які намагається розв'язати сучасна українська влада. Актуальність цього питання зумовлено тим, що

корупція спричиняє та поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно позначається на економічних процесах, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між представниками державної влади та громадськістю, руйнує засади розбудови демократичної, правової держави й громадянського суспільства.

В умовах ведення бойових дій і проведення операції Об'єднаних сил на Сході України питання боротьби з корупцією набули нового значення. Корупція у сфері оборони є однією із загроз для національної безпеки держави. Вона знижує ефективність військової організації та боєздатність армії, відволікає ресурси або підвищує їх фактичну вартість, негативно впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців, плямує репутацію Збройних сил.

Заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими або іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою чи іншим військовим майном шляхом зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України) у законодавстві визначено як корупційні кримінальні правопорушення. Проведений аналіз практики розслідування цих злочинів, результатів розгляду судами відповідних кримінальних проваджень свідчить про необхідність удосконалення досудового розслідування, передусім шляхом застосування спеціальних знань у кримінальних провадженнях, ефективного впровадження їх форм у практичну діяльність правоохоронних органів.

Найважливішою формою використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень є судова експертиза.

Розглянемо основні напрями експертизи військового майна у контексті розслідування корупційного правопорушення, передбаченого ст. 410 КК України.